

Stručni rad

ČITAM. ČITAŠ LI? ČITAJ!

Alenka Juršnik, prof.

Osnovna škola Karla Destovnika Kajuha Šoštanj, Šoštanj, Slovenija

Sažetak

Pad čitanja među mladima glavni je izazov za cijelu zajednicu. Zabrinjavajuće je da se ovaj fenomen proširio i na najmlađe osnovnoškolce, za koje se smatralo da su visoko motivirani čitatelji. U članku su opisani uzroci i moguće posljedice smanjenja čitanja među osnovnoškolcima. Usredotočen je na čitanje literature, zašto je to posebno važno za mlade, te na slobodno čitanje, tj. čitanje radi zabave. U njemu su opisane aktivnosti koje smo provodili u Osnovnoj školi Šoštanj kako bismo povećali popularnost čitanja kvalitetne dječje i omladinske literature u cijeloj vertikali, od najmlađih do najstarijih učenika.

Ključne riječi: čitanje, značenje čitanja, promocija čitanja, škola, upad čitanja.

1. UVOD

1.1. ŠTO JE ČITANJE?

Čitanje je puno više od prepoznavanja i povezivanja slova. Dijete koje bismo željelo odgajati u čitatelja prolazi kroz različite faze čitanja: presilabičko čitanje, slovkanje, neodlučno čitanje, tečno čitanje, izražajno čitanje, zadovoljstvo u čitanju, promišljeno čitanje, kritičko čitanje, interpretativno čitanje [5].

Osim dešifriranja pojedinih slova, riječi i zatim rečenica, potonji se moraju međusobno povezati i dobiti značenje i smisao. Informacije iz teksta trebaju biti povezane s vlastitim iskustvom i reflektirane. Treba čitati različite tekstove iz različitih područja života. Učenici stoga moraju biti svjesni na koji se način mogu probijati kroz različite vrste tekstova: način interpretiranja grafike, način orijentiranja s legendom, kako brzo čitati novinski članak, način pažljivog čitanja domaće zadaće. Međutim, ne želimo upasti u zamku, u nastojanju da čitanje razvijemo kao vještinu te u svrhu funkcionalne i informacijske pismenosti, odrastanja generacija koje ne čitaju beletristiku (dovoljno) i zato ostaju maštovito siromašne, polupismene u dubokom, osnovnom smislu. [3].

1.2. ZAŠTO ČITATI BELETRISTIKU?

Činjenica jest da je čitanje literature od najveće važnosti. Kod nas se značenjem, učincima i posljedicama (ne)čitanja najopširnije bavi dr. Meta Grosman, koja navodi slijedeće funkcije i učinke čitanja [1]:

Kad čitamo književno djelo, čitamo o tuđim iskustvima, što nam omogućava opću svijest o mogućim ljudskim iskustvima, njihovim dimenzijama i posljedicama. Kad čitamo, istodobno upoznajemo metode pripovijedanja koje kasnije možemo koristiti u artikuliranju svojih iskustava. Upravo potonje, to jest formulacija vlastitih iskustava, od sve je veće važnosti, jer omogućuje ljudima neku vrstu „samoanalize“ odnosno osmišljavanja svog životnog iskustva.

Moguća funkcija literature je i u tome što čitatelj „traži sebe“ (ibid.), jer književnost nudi obilje osobnih tema i iskustava s kojima se čitatelj može poistovjetiti. Potraga za identitetom, kriza identiteta, razvoj identiteta literarnih likova stalne su teme književnih djela.

Također je važno shvatiti značenje pripovijesti za tzv. narativnu spoznaju, što je jedan od dva načina spoznaje akcije i mišljenja, što nam omogućuje poseban oblik uređenja iskustva, gledanja na svijet. Narativnu spoznaju ljudi koriste kako bi povezali različite kompozicije iskustva ili djelovanja u smislenu cjelinu. Ispričavanje/zamišljanje priče apsolutno je potrebno za smislenu rekonstrukciju prošlih događaja. Također nam omogućava kreativno razmišljati o stvarnosti i (maštovito) zamišljati nepostojeće.

Oni koji čitaju beletrističke knjige stoga su osjetljiviji na nova znanja, imaju bolji vokabular i kreativniji su u rješavanju problema. Beletristika je onaj oblik književnosti koji karakterizira vrlo bogat jezik. Dok čitamo priču, u mislima crtamo slike i događaje, što pojačava maštu i poboljšava moždane funkcije.

1.3. PREPREKE

Čini se da i odrasli i djeca uvijek negdje žure: od škole do glazbene škole, pa do treninga, od tamo na tečaj ..., a zatim ispred televizora, računala, igraće konzole ili čak svog pametnog telefona. U konkurenciji naizgled neograničenih i atraktivnih mogućnosti mladi ljudi sve manje biraju knjigu, a kamoli beletristiku.

Pad čitanja (ne samo beletristike) i proživljavanja slobodnog vremena na druge načine globalni je trend, a slovenska djeca također koriste različite medije kojima posvećuju različite razine pozornosti. Vjerojatno su se djeca navikla na brzo mijenjajuće događaje, akciju, gledanjem televizije i igara, koje im nedostaju prilikom čitanja knjiga. Ali samo prigovaranje zbog nedostatka vremena za čitanje, zabrana mladim ljudima da gledaju televiziju i koriste Internet i nametanje čitanja kao dodatni posao (obavezno čitanje petnaestak minuta dnevno kod kuće) nažalost neće djecu učiniti čitateljima.

Postići da bi tinejdžeri voljeli čitati i književnost mnogo je teže nego što se čini na prvi pogled. Ne možemo samo propisati čitanje. Preduvjet za uspjeh je motivacija. Dobro čitati i voljeti čitati idu ruku pod ruku. Ako se suoči iskustvo televizijskih pripovijesti (recimo, beskrajskih serija) s beletrističkim iskustvom, može primijetiti, kako kaže Igor Saksida u [4]: „Prve odgajaju ukočenu pažnju, a druge aktivno sudjelovanje u stvaranju stvarnosti; prve teže objedinjavanju percepcije svijeta u potrošačkim vrijednostima, dok su druge način za formiranje vlastite suštine“. Zurimo u televiziju, gledamo knjigu i čitamo je. Ispred ekrana nalazimo se u položaju pasivnog gledatelja, a tijekom čitanja smo u aktivnom položaju čitatelja. To je i razlog zašto je čitanje sve manje popularno – jer zahtijeva napor od čitatelja.

1.4. MOTIVACIJA ZA ČITANJE

Promicanje čitanja važan je zadatak škole i osnovni cilj opismenjivanja je znati kako dobro čitati. Sigurno da svi koji se kod nas bave čitanjem ističu važnost motivacije. To je ujedno i glavni faktor učenja i uvelike povećava, ako ne osigurava, pamćenje nastavnih odnosno naučenih materijala. Moderne knjižnice za mladež nastoje povećati funkcionalnu pismenost i istovremeno čitanje literature jer čitanje kvalitetne literature za mladež i, naravno, druge kvalitetne književnosti u adolescenciji ima dalekosežne učinke na mladog čitatelja i njegov svestrani razvoj, pogotovo društveni, osobni, jezični, kao i za razvoj imaginativne aktivnosti. Premalo je poticati čitanje samo unutar nastavnog predmeta slovenskog jezika.

Prema nalazima istraživanja i praktičnom iskustvu, kultura čitanja započinje u krugu obitelji. Stručnjaci ističu važnost takozvane obiteljske pismenosti: obiteljsko čitanje temelj je formiranja interesa za čitanje, a istodobno se uz pomoć djeci razvija i pismenost i sposobnost čitanja odraslih. U uvodu svoje knjige Strategije motiviranja za čitanje (2015: 17) Montserrat Sarto naglašava da je potrebno odvojiti didaktiku od odgoja i motiviranost za čitanje smatra odgojnim procesom. Da je samo podučavanje dovoljno, gotovo bi svi koji su završili školu postali „autonomni čitatelji“ (ibid.). Ali iz prakse znamo da to nije slučaj, jer mnogi odrasli nikada ne prerastu u čitatelje: teško dosežu dubinu književnih tekstova, ne razumiju sadržaj članka, pa čak ni upute za lijekove. Dakle, sama nastava nije dovoljna. Čitanje je značajan intelektualni napor na koji se treba mentalno prilagoditi i pripremiti. Stoga je motiviranje za čitanje pokušaj rješavanja problema edukacijom čitatelja.

Učitelji i knjižničari iz prakse znamo da djeca i adolescenti ne vole književnost. Čitaju odlomke u čitankama i knjige za čitanje kod kuće, ali čitanju odolijevaju, pošto to vide kao dodatni školski rad i opterećenje. Stoga im je potrebno utrti put koji će ih odvesti do literature i razviti kod učenika svih razina potrebu za dobrom knjigom.

2. PROMOCIJA ČITANJA U OŠ KDK ŠOŠTANJ

U školi motiviramo i razvijamo interes za čitanje, ohrabrujemo vlastitim primjerima i omogućavamo slušanje teksta na nekoliko načina. Učenike ohrabrujemo, da čitaju više, ne samo kod materinjeg jezika, nego u svim predmetima i aktivnostima u osnovnoj školi. Predstaviti ću nekoliko načina.

Već nekoliko godina suradnici provode noć čitanja s učenicima trećih razreda. Učenici stižu u školu kasno popodne. Svatko donosi i svoju najdražu knjigu, koju čitaju prije spavanja i predstavljaju razrednicima. Nakon večere posjećuju ih stomatolozi, koji igraju važnu ulogu u podizanju svijesti o važnosti dentalne higijene. Oni za njih igraju igru i čitaju knjigu. Održana je i predstava s psima u teretani. Prije odlaska u krevet, učiteljice su također pročitale zanimljivu knjigu i uspavanku.

Slika 1: Nastup stomatologa

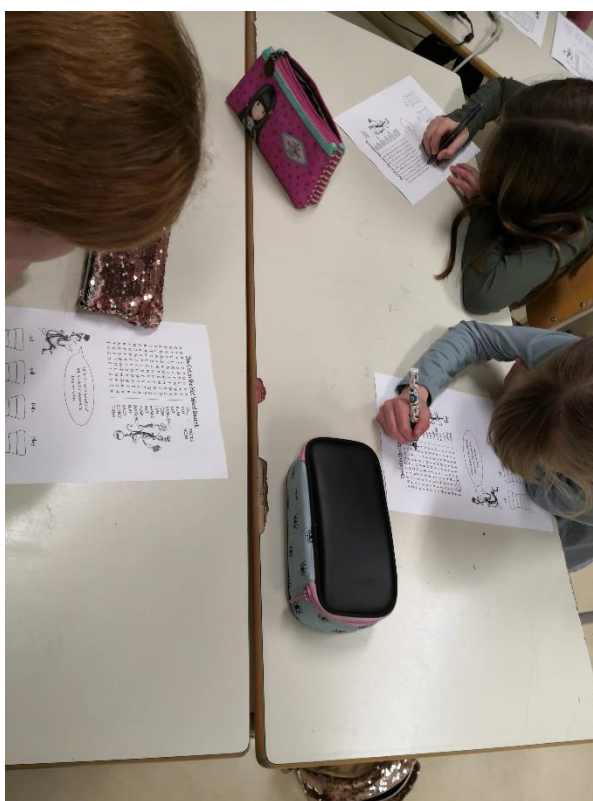

Slika 2: Točka sa psima

Slika 3: Čitanje prije spavanja

U petom razredu učiteljica engleskog i ja održali smo književnu večer kako bismo potaknuli učenike da čitaju i na engleskom jeziku. Čitali smo knjigu pod nazivom *The Cat in the Hat*. Bilo je vrlo zanimljivo za djecu. Čitanje je praćeno aktivnostima vezanim za razumijevanje teksta i ponovno stvaranje. Na kraju, uslijedio je omiljeni dječji dio: kino - gledanje istoimenog animiranog filma uz obavezne kokice.

Slika 4: Reprodukcijski: pojedinačni ili grupni rad

Škola također organizira takmičenja za Kajuhovu, englesku i njemačku značku za čitanje. Mentorice trudimo se da odaberemo zanimljive knjige za učenike, ali također im ostavljamo izbor, vodimo ih i definitivno ih bodrimo i potičemo na čitanje. Na kraju školske godine pripremamo događaj na koji pozivamo poznatog umjetnika koji priprema kratki program i djeci uručuje osvojene nagrade.

Slika 5: Posjet poznatog slovenskog kulturnjaka Andreja Rozmana Roze

Naša škola sudjeluje u projektu Odrastanje uz knjigu. Sedmoškolci svake godine posjete gradsku knjižnicu. Tamo razgledavaju studijski odjel, a posebno odjel za mlade, slušaju bajke i upoznavaju zanimljive radove za mlade. Oni mogu postati članovi omladinske knjižnice i posuđivati knjige. Na kraju, svaki učenik dobije jednu knjigu.

3. ZAKLJUČAK

Istraživanje, a posebno praksa, pokazuju drastičan pad čitanja književnih djela među mladima u posljednja dva trimestra osnovne škole. Nedovoljno čitanje ili nečitanje očituje se na više razina: od mentalne (nedostatak empatije ...), jezične (loš vokabular, slaba sposobnost izražavanja ...) do društvene (loše osnovana društvena mreža ....). U Osnovnoj školi KDK Šoštanj učitelji pokušavaju što više približiti čitanje učenicima. Mnogo je aktivnosti za promicanje, povećanje popularnosti i ubrzanje čitanja kroz čitavu vertikalnu i horizontalu.

Ako želimo biti uspješni u čitanju, moramo shvatiti sadržaj onoga, što smo pročitali. Pri tome moramo imati dobro znanje, savladati tehniku čitanja, biti usredotočeni na čitanje, odvojiti važno od nebitnog ... Ovisi o nama, koliko ćemo čitati i kakva će biti naša kultura čitanja. Misao Ernesta Hemingwaya ne treba zanemariti: „Nijedan prijatelj nije vjeran kao knjiga.“ [2].

4. LITERATURA

- [1.] Grosman, M. (2004). Zagovor branja. Bralec in književnost v 21. stoletju. Ljubljana: Sophia.
- [2.] Misli, citati, izreki – Ernest Hemingway. URL: https://www.kresnik.eu/misli-citati-izreki-ernest-hemingway_clanek_1215.html (19. 7. 2020).
- [3.] Pennac, D. (1996). Čudežno potovanje. Knjiga o branju. Ljubljana: J. Pergar.
- [4.] Saksida, I. (1994). Izhodišča in modeli šolske interpretacije mladinske književnosti: priročnik za knjižno vzgojo. Trzin: Different.
- [5.] Sarto, M. (2015). Strategije motiviranja za branje: z izkušnjami slovenskih motivatorok in motivatorjev. Medvode: Malinc.
- [6.] Stanislav J (2018). Sodobni pristopi poučevanja prihajajočih generacij. URL: http://www.eduvision.si/Content/Docs/Zbornik%20prispevkov%20EDUvision_2018_SL_O.pdf#%5B%7B%22num%22%3A604%2C%22gen%22%3A0%7D%2C%7B%22name%22%3A%22XYZ%22%7D%2C68%2C771%2C0%5D (19.7.2020).